

Økonomisk udvikling i Bahrain

Martin Hvidt

Denne artikel er den første i en serie, der har som mål at beskrive og analysere den økonomiske udvikling i de arabiske Golf lande, de såkaldte GCC- lande: Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabien og Emiraterne. Baggrunden for denne artikelserie er det faktum, at 'Golfen' under indtryk af høje oliepriser, en aggressiv og udadvendt økonomisk politik og betydelig teknokratisk kapacitet tegner til at blive et væsentligt økonomisk kraftcenter internationalt set i årene der kommer. Denne tendens forstærkes af den nuværende økonomiske situation, der giver de kapitalstærke arabiske stater og ikke mindst deres fonde en central plads i løsningen af denne internationale finanskrise. Nærværende artikel vil se nærmere på det lille kongedømme Bahrain.

Bahrain er en øgruppe, der ligger i den Persiske Golf. Hovedøen Bahrain er ca. 50 km lang og mellem 13 og 25 km bred. De to øer Sitra og Muharraq er forbundet til hovedøen via lavbroer, ligesom Bahrain siden 1986 har været forbundet via bro med Saudi Arabien. Det anslås, at Bahrain i 2008 har en befolkning omkring 800.000 (inklusive den udenlandske arbejdskraft). Ca. 68 % af arbejdsstyrken er ikke-bahraniere (hovedsageligt iranere). Før olien levede landets få beboere af fiskeri, perlefiskeri, handel og udbyttet fra øens mange dældpalmer.

Men hvordan skal man egentlig analysere økonomisk udvikling? Traditionelt har man set på væksten i et lands bruttonationalprodukt, fordi det giver en grov forståelse af produktionens omfang i det enkelte land. Men bruttonationalproduktet siger ikke meget om et lands produktion, hvis økonomien er baseret på indtægter fra fx olie. Der er nemlig himmelvid forskel på, om værdierne i et samfund skabes gennem industriel eller servicebaseret produktion eller fx som det sker i mange Golflande, ved at en meget lille del af befolkningen udvinder den olie som landet tilfældigvis har rettigheder over. Luciani (1990) opererer med et kontinuum af statsformer, der strækker sig fra allokerings-stater, hvis indtægt fra salget af olie og gas medfører, at den ikke behøver at beskatte produktionen og befolkningen, men udelukkende kan koncentrere sig om at fordele værdier i samfundet, og til de såkaldte produktions-stater, som bedst kan eksemplificeres med den type stat vi har i Danmark. Her er statens økonomiske formåen afhængig af beskatning, og dermed om der eksisterer et sundt og velfungerende økonomisk fundament i landet. Det siger sig selv, at produktionen og i særdeleshed den lovgivningsmæssige ramme, der regulerer erhvervslivet, er vidt forskellige for de to nævnte statstyper. Luciani definerer en allokerings-stat som en stat, hvor mere end 40 % af indtægterne stammer fra olie eller tilsvarende kilder, og hvor statslige udgifter udgør en betydelig del af BNP.

Ser man på Bahrains økonomi i dag, kan der ikke herske tvivl om, at Bahrain er en allokerings-stat. Indtægterne fra olie og udgør ca. 60 % af landets eksportindtægter, 65 % af statens indtægter og ca. 19 % af BNP.

Der blev fundet olie på Bahrain i 1932, og eksporten blev påbegyndt få år senere. Landet havde dog kun meget begrænsede reserver. Allerede i 1965 anslog landets nationalt ejede olieselskab at halvdelen af landets oliereserver blevet udvundet. Olieproduktionen nåede sin top i 1977 med 77.000 tønder/dag og er siden faldet. I dag produceres der 37.000 tønder/dag. Landet modtager dog indtægter for ca. 150.000 tønder/dag fra Saudi Arabien, der udvinder olie i Abu

Saafa oliefeltet beliggende i området mellem de to stater. Ud over de beskedne oliereserver har Bahrain kun få gasreserver tilbage. Det anslås at der er gas til ca. 8 års produktion. På den baggrund har styret siden 1960'erne været pinligt klar over, at landet måtte skaffe sig andre indtægtskilder end olien.

Reelle forsøg på diversificering af økonomien

I 1970'erne og 1980'erne gjorde Bahrain aktive forsøg på at diversificere økonomien ved at investere i den industrielle sektor og banksektoren.

Flagskibet inden for den industrielle sektor var opbygningen af en aluminium-smelter. I 1968 opførte det regeringsejede selskab Aluminium Baharain (ALBA) en smelter med en kapacitet på 120.000 ton årligt. Kapaciteten er siden gradvist blevet udvidet. Senest i 2005, hvor man tog en ny produktionslinje i brug. Værket er nu den største enkeltstående aluminiums-smelter i verden med en kapacitet på 830.000 ton årligt. Produktionen af aluminium kræver malmet bauxit og en betydelig mængde energi. Bahrain råder over billig energi i form af naturgas, men importerer alt den bauxit, der indgår i produktionen, fra Australien.

Det interessante ved aluminiumsproduktionen er, at 2/3 af den råaluminium, der produceres, sælges indenlands til videreforarbejdning. Over årene har Bahrain fremelsket en meget betydelig forarbejdningsindustri i form af syv store selskaber. De laver alt fra ledninger og kabler, aluminiumsprofiler til byggeindustrien, aluminiumsfølge til europæiske bilproducenter, plademetal og materialer til både bil- og flyindustrien. Denne produktion er enten startet i privatejede selskaber eller er blevet privatiseret over årene.

ALBA opgiver, at de har 3000 ansatte, mens der opgives ikke tal for det samlede antal beskæftigede inden for aluminiumsindustrien. Men det interessante ved Bahrains satsning på aluminiumsproduktion er, at det tydeligvis er lykkedes at stimulere fremvæksten af en betydelig (privatejet) følgeindustri. Hermed er der først og fremmest skabt en lang række arbejdspladser, og for det andet en betydelig indtægt.

I 1990'erne blev det statens mål at tiltrække udenlandske investeringer i produktionen i et forsøg på yderligere diversificering. I 1993 igangsatte man det såkaldte *Governemnt's Incentive Programme*, der tilbød favorable vilkår for industrier, der ville placere sig i landet. Dette er en af grundene til, at en del af aluminiumsindustrien er etableret med, eller af, udenlandske partnere. Endvidere

har programmet tilskyndet fremvæksten af petrokemiske anlæg, en stor tørdok og en del letindustri.

Det andet store satsningsområde har været banksektoren. Bahrain har siden begyndelsen af 1970'erne skabt sig et ry som Golf-regionens bank- og finanscenter. Så tidligt som i 1975 skabte Bahrain lovgivningsmæssig mulighed for at banker og finansinstitutioner kunne operere som 'offshore' enheder, dvs. at de hverken var underlagt beskatningskrav eller mange af de krav, som blev stillet til banker inden for landets grænser. Dette i kombination med den enorme pengeligehed, som '1973-oliekrisen' tilførte regionen skabte fundamentet for fremvæksten af en betydelig finansiel sektor i landet. Siden har Bahrain konstant forsøgt at gøre sig mere attraktiv for udenlandske bank- og finansinstitutioner gennem forbedring af de institutionelle og lovgivningsmæssige rammer for sektoren. I 2006 var der 376 bank- eller finansinstitutioner registreret i landet. Det anslås, at godt 10.000 personer er ansat i den finansielle sektor, hvoraf mere end 7.000 er lokale fra Bahrain. At dette tal er så højt menes at være en direkte effekt af, at landet i 1970'erne i et samarbejde mellem nationalbanken og en række private finansinstitutioner opbyggede en undervisningsenhed, der havde det specifikke formål at uddanne folk til arbejde i sektoren. Endvidere har det betydet, at man finder bankfolk fra Bahrain i næsten alle finansinstitutioner med tilknytning til regionen.

Inden for de seneste år har Bahrain dog fået betydelig konkurrence om den lukrative position som Golfens bank- og finanscentrum. Tidligere tiders fremsynede politik synes i dag at stå i skyggen af de initiativer, som Qatar og Dubai tager. Så finansielle institutioner placerer sig i stigende grad i disse to byer, dels fordi de institutionelle og lovgivningsmæssige rammer nu stort set er lige så gode der som på Bahrain, dels fordi både Dubai city og Doha af bankfolk anses for langt mere attraktive at bo i end Manama. Det skønnes således, at for hver institution der placerer sig på Bahrain, så går der 10 til Dubai.

En vurdering af Bahrains økonomiske politik

Set i forhold til de andre GCC-lande er Bahrain det land, der har den mindste grad af afhængighed af olie. Og det er sandsynligvis netop på baggrund af de begrænsede olie- og gasressourcer, at landet har forsøgt at diversificere sin økonomi og formået at etablere en åben, eksportorienteret og markedsorienteret økonomi.

I det såkaldte BTI (*Bertelsmann Transformation Index 2008*), der bl.a. måler kvaliteten af økonomisk udvikling, scorer GCC-landene et gennemsnit på 6,74 ud af 10 mulige. Bahrain ligger højest af de seks lande med en samlet score på 7,4, hvilket udtrykker, at kvaliteten af banksystemet, anti-inflationstiltag, makroøkonomisk stabilitet, økonomisk formåen og uddannelsespolitik, vurderes bedre her end i de omkringliggende lande. Bahrain klassificeres politisk som et moderat autokrati og økonomisk som en levedygtig og funktionel markedsøkonomi.

I andre indekser fx *Index of Economic Freedom*, *Economic Freedom of the World Index*, *Arab World Competitiveness Index*, indplaceres Bahrain som en økonomi, hvori det er relativt nemt at åbne, drive og lukke en virksomhed.

IMF roser i den seneste konsultation med styret i Bahrain dets økonomiske politik ikke mindst for at udvise økonomisk forsigtighed i en situation, hvor den står overfor et betydeligt befolkningsmæssigt pres for at forøge subsidierne og overførselsindkomsterne. IMF vurderer, at den største udfordring for økonomien ligger i at få skabt tilstrækkeligt med arbejdspladser til lokalbefolkningen. Med en realvækst på ca. 7 % om året de sidste fem år har økonomien klaret sig fint, men den økonomiske vækst har ikke forhindret en arbejdsløshed på ca. 15 % blandt den lokale befolkning. Og gennemføres der ikke væsentlige arbejdsmarkedsreformer, så forventes dette tal at stige til 33 %. Arbejdsløshedsproblematikken er specielt sprængfarlig på Bahrain, fordi befolkningen er delt mellem Sunni- og Shiamuslimere. Sunnierne udgør ca. 40 % af befolkningen, men sidder på magten. Arbejdsløsheden rammer i særdeleshed den mindre rige Shiitiske befolkningsgruppe. Til forskel fra de andre Golflande, så har regeringsinstitutionerne på Bahrain ikke kapacitet til at opsuge arbejdsløse lokale i den offentlige sektor. Derfor er det altafgørende for styret at stimulere vækst inden for den private sektor.

Bahrain roses i en rapport udarbejdet af virksomhedsorganisationen *Conference Board* for at have den bedst uddannede arbejdsstyrke i GCC-landene. Det er bl.a. en konsekvens af, at landet tidligt har gjort skolegang obligatorisk og har fortsat med at betale for de unges videregående uddannelser. Uddannelsesniveaulet skulle sætte landet i stand til at drage fordel af globaliseringen fx ved at tiltrække udenlandske investeringer.

Afsluttende kan det således konstateres, at selvom Bahrain fortsat er en allokerings-stat, så har landet taget de første og meget væsentlige skridt i retning af at etablere en produktionsorienteret økonomi.

Litteratur

ALBA (2008): Aluminum Bahrain Website.

<http://www.aluminiumbahrain.com/en/default.asp>

Bertelsmann (2008): Bertelsmann Transformation Index 2008. Political Management in International Comparison. Gütersloh: BertelsmannStiftung (se også deres Transformation Atlas)

Europa (2008): Bahrain. Middle East and North Africa Handbook 2008. London: Europa Publications, p. 242-261.

Hvidt, Martin (2008) "'Dubai-modellen:' følger Golf-landene i Dubais fodspor?", i Seeberg og Valbjørn (red.) Et andet nyt Mellemøsten, Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp.149-180.

IMF (2008): IMF Executive Board Concludes 2007 Article VI Consultation with the Kingdom of Bahrain, Public Information Notice no. 08/39, March 26, 2008.

MEED (2008): Special Report Bahrain. Middle East Economic Digest, 25-31 January 2008 p. 29-40

The Peninsula (2008): Bahrain's labour productivity highest in Gulf: report. The Peninsula, August 29th, 2008. Web edition.

Geografi:

Bahrain, GCC

Emenord:

økonomisk udvikling, diversificering,